

Saksframlegg

Saksnr	Utvalg	Dato
017/14	Kommunestyret	01.04.2014

Saksbehandler	Arkiv	ArkivsakID
Anne Stapnes	K2 - G00, K3 - &13	14/257

Høringsuttalelse - reservasjonsordning for fastleger

Administrasjonens forslag til vedtak:

1. Alle fastleger bør kunne tilby alle allmennlegetjenester, herunder henvisning til spesialisthelsetjenesten, for alle typer sykdommer og tilstander.
2. Dersom det likevel åpnes for at enkelte fastleger skal kunne reservere seg mot henvisning til abort, mener Birkenes kommune at det ikke er riktig at dette skal overlates til den enkelte kommune. En såpass alvorlig og prinsipiell sak bør avgjøres av Stortinget for å sikre like rettigheter for kvinner i hele landet uansett hvilken kommune de bor eller oppholder seg.

TJENESTEUTVALGET 18.03.2014

Forslag fra KrF

1. Birkenes kommune er åpen for at enkelte fastleger får anledning til å reservere seg mot å henvise til abort.
2. En så prinsipiell sak bør avgjøres av Stortinget, og ikke den enkelte kommune.

Forslag fra AP: Bør i administrasjonens forslag pkt 1 byttes ut med skal, pkt 2 lik administrasjonens forslag.

Avstemming: 3 stemmer for Aps forslag, 3 stemmer for KrFs forslag og 3 stemmer med leders dobbeltstemme for administrasjonens forslag til vedtak.

Tjen-016/14 Vedtak:

1. Alle fastleger bør kunne tilby alle allmennlegetjenester, herunder henvisning til spesialisthelsetjenesten, for alle typer sykdommer og tilstander.
2. Dersom det likevel åpnes for at enkelte fastleger skal kunne reservere seg mot henvisning til abort, mener Birkenes kommune at det ikke er riktig at dette skal overlates til den enkelte kommune. En såpass alvorlig og prinsipiell sak bør avgjøres av Stortinget for å sikre like rettigheter for kvinner i hele landet uansett hvilken kommune de bor eller oppholder seg

KOMMUNESTYRET 01.04.2014

Forslag fra AP v/Anne Kathrine Rislåa: Bør i administrasjonens forslag pkt 1 byttes ut med **skal**, pkt 2 lik administrasjonens forslag.

Forslaget fikk 7 stemmer og falt.

Forslag fra KrF v/Signy Aas Andreassen: 1. Birkenes kommune er åpen for at enkelte fastleger får anledning til å reserve seg mot å henvise til abort.

2. En så prinsipiell sak bør avgjøres av Stortinget, og ikke den enkelte kommune.

Forslaget fikk 8 stemmer og falt

Administrasjonens forslag ble vedtatt med 12 mot 8 stemmer.

KS-017/14 VEDTAK:

1. Alle fastleger bør kunne tilby alle allmennlegetjenester, herunder henvisning til spesialisthelsetjenesten, for alle typer sykdommer og tilstander.

2. Dersom det likevel åpnes for at enkelte fastleger skal kunne reservere seg mot henvisning til abort, mener Birkenes kommune at det ikke er riktig at dette skal overlates til den enkelte kommune. En såpass alvorlig og prinsipiell sak bør avgjøres av Stortinget for å sikre like rettigheter for kvinner i hele landet uansett hvilken kommune de bor eller oppholder seg.

Vedlegg:

[Høring - Reservasjonsordning for fastleger - HOD](#)

Saksopplysninger:

Bakgrunn

På grunnlag av avtale om bistand fra Kristiansand kommune i forhold til kommuneoverlegefunksjon, brukes Kristiansand kommunes fremstilling av saken.

Hovedtrekkene i forslaget

I Regjeringens samarbeidsavtale med KrF ble partene enige om at det skal gis reservasjonsmuligheter for fastleger etter dialog med Den norske legeförening. Avtalen er fulgt opp i Regjeringsplattformen. Et kort sammendrag av forslaget:

- Reservasjonsretten gjelder kun henvisning til abort, og aktiv dødshjelp dersom dette senere skulle bli lovlig i Norge. Henvisning til kunstig befruktning omfattes ikke.
- Det er den enkelte kommune som skal avgjøre om det skal inngås avtaler om reservasjonsrett med en eller flere fastleger. Andre kommunalt ansatte leger som ikke er fastleger, kan også omfattes av ordningen.
- Reservasjonsretten er ikke absolutt: Dersom det ikke er mulig å sikre kvinnens rettigheter, skal kommunen og legen ikke inngå avtale om reservasjon. Dersom forutsetningen for en inngått avtale ikke er til stede, kan kommunen si denne opp.
- Legen skal inngå en forpliktende avtale med en kollega som må garantere kvinnen time senest neste dag for henvisning til abort. Legen må også skriftlig informere hver

enkelt pasient på listen om at hun eller han reserverer seg, det er ikke nok med oppslag på venterommet.

- Kvinnen kan skifte fastlege utenom de to gangene i året hun vanligvis har rett til dersom det dreier seg om skifte til en lege som ikke har reservert seg mot henvisning til abort. Det arbeides med å endre HELFO sine systemer slik at det blir mulig å effektivere fastlegeskifte umiddelbart, ikke neste måned som nå.
- Sanksjonsmuligheter overfor kommuner og leger som ikke følger lover og forskrifter om reservasjonsretten er lagt til Fylkesmannen. En lege som bryter lov eller forskrift kan tildeles advarsel fra Statens Helsetilsyn.
- Kommunene er ikke gitt sanksjonsmuligheter overfor leger som fortsetter å reservere seg mot henvisning til abort etter at avtalen er blitt sagt opp.

Bakgrunn for saken

I forhandlingene om Regjeringsplattformen, ble det inngått en avtale med Kristelig Folkeparti om å formalisere og sikre fastlegers rett til å reservere seg mot virksomhet som strider mot deres samvittighet og som handler om liv og død. I den saken som nå er på høring, er dette avgrenset til å gjelde henvisning til abort, samt aktiv dødshjelp dersom dette i fremtiden skulle bli aktuelt.

Regjeringen anbefaler at den enkelte kommune skal administrere ordningen og inngå reservasjonsavtale med den enkelte lege, se sammendraget ovenfor for nærmere detaljer. Avtalen vil falle bort ved to anledninger: Enten dersom kommunen ikke har tilstrekkelig tilgang på leger som ikke har reservert seg, eller dersom legens personlige avtale med en kollega som overtar aborthenvisningene, faller bort.

Vurdering av hovedtrekkene i høringsdokumentet

Dokumentet varsler en prinsipiell endring i fastlegeordningen, fordi lov og forskrift i dag ikke gir fastlegene rett til å reservere seg mot noen form for fastlegearbeid. Alle som arbeider som fastlege i dag, har gått inn i yrket uten en slik rettighet. Prinsipielt er en slik endring betenkelig. Den kan bidra til å uthule det universelle samfunnsoppdraget som fastlegene har. En rett som en fastlege får til å reservere seg mot en oppgave, vil føre til en reduksjon i pasientenes rett til nødvendig helsehjelp. I dette tilfelle er det de abortsøkende kvinnene som

får avgrenset sine rettigheter etter abortloven. En ser at dette er konfliktfylt for enkelte leger, men hensynet til kvinner i en sårbar livssituasjon må veie tyngst. En ser også at reservasjonsrett innen ett område kan føre til uthuling av et av grunnlagene for hele fastlegeordningen.

Det å veie legenes behov for å kunne reservere seg opp mot pasientenes innskrenkede rettigheter, er en politisk sak. I dokumentet er det lagt opp til at kommunene selv skal avgjøre om de skal inngå avtaler om reservasjonsrett med enkelte leger. Begrunnelsen er at kommunene er de som forvalter avtalene med fastlegene. Det er betenkelig å overlate en slik alvorlig avgjørelse til den enkelte kommune. Etter at et stort antall kommuner har protestert på dette, har Helseministeren signalisert at han vil se nærmere på dette punktet.

Uansett om Stortinget fastsetter reglene for reservasjon, eller om det blir opp til den enkelte kommune å gjøre dette, vil det oppstå problemer der kommunen og legen ikke klarer å oppfylle kravene som må oppfylles før man kan inngå avtale om reservasjon. For de leger det gjelder, er dette et alvorlig samvittighetsspørsmål som i liten grad blir påvirket av om det rent praktisk lar seg gjøre å gi legen reservasjonsrett. Høringsdokumentet drøfter i liten grad hvorledes slike situasjoner skal håndteres. Det er ikke lagt opp til at legen i slike tilfeller kan sies opp fra sin fastlegeavtale. Dermed kan det oppstå situasjoner som er helt fastlåste, og der pasientenes rettigheter ikke kan oppfylles.

Diskusjon

Saken er blitt polarisert og «politisert» ved at mye av debatten egentlig har handlet om selve abortloven. I høringsnotatet er det flere steder presisert at abortloven ligger fast og ikke er under diskusjon. Notatet anbefaler endringer i Pasient- og brukerrettighetsloven og i Helse- og omsorgstjenesteloven, ikke abortloven.

Hensynet til kvinnens rettigheter i forhold til fastlegens samvittighet.

I dag er det ikke nedfelt i lov, forskrift eller den enkelte fastlegens avtale at legen har anledning til å reservere seg mot noen deler av det samfunnsoppdraget man har som fastlege. Det betyr at alle leger med fastlegeavtale i Norge i dag skal utføre alle oppgaver, også henvisning til abort. Enkelte leger har likevel laget en praksis der de nekter å utføre enkelte oppgaver. I dag er det ikke grunnlag i lovverket for dette.

En kvinne som vurderer å begjære selvbestemt abort, kan være i en vanskelig og sårbar livssituasjon, og møtet med en fastlege som ikke vil henvise til abort, kan gjøre situasjonen enda vanskeligere for henne. Forslaget fra Regjeringen gir klare føringer for alternativer. Likevel kan det bli en ekstra belastning for kvinnen å måtte finne alternativer til å la sin fastlege henvise til abort.

Ettersom reservasjonsrett i dag ikke er hjemlet i lov eller forskrift, betyr forslaget fra Regjeringen en svekkelse av prinsippet om kvinnenes rettigheter etter abortloven til fordel for enkeltlegers samvittighet.

I dag er det altså ikke noen områder der fastleger i medhold av lov og forskrift kan reservere seg mot oppgaver. Fastlegeordningen er den offentlige tjenesten som befolkningen er mest fornøyd med. En av grunnene er at den er universell. Fastlegen tar seg av alle allmenmedisinske problemer og sørger for behandling av det aller meste selv eller i samarbeid med andre kommunale instanser. Det hun ikke avklarer på egen hånd, henvises til spesialisthelsetjenesten. Nettopp dette allmenne og altomfattende oppdraget er fastlegeordningens «adelsmerke». En reservasjonsrett på et eller flere områder vil bryte med dette allmenne oppdraget. Ettersom alle fastleger i dag har gått inn i denne delen av helsevesenet uten å ha rett til å reservere seg mot noen oppgaver, vil det enkleste være å videreføre dagens praksis. Dette ble gjort senest i et rundskriv fra Helse- og omsorgsdepartementet i 2011. Leger som ikke vil henvise til abort må finne arbeid innen

andre deler av helsevesenet. Under 20 % av landets leger er fastleger, så dette kan vanskelig sies å være noen alvorlig form for yrkesforbud.

Skal fastlegens samvittighet avhenge av kommunens mulighet til å inngå avtale?

I forslaget fra Regjeringen er det lagt opp til at den enkelte kommune skal avgjøre om den vil inngå reservasjonsavtale med en eller flere av sine fastleger. Etter sterke reaksjoner fra mange kommuner, har Helseministeren uttalt at han vil se nærmere på dette. Imidlertid skal Kristiansand kommune ta stilling til høringsnotatet slik det foreligger. 4

I forslaget er reservasjonsretten en relativ størrelse. Man kan ikke inngå reservasjonsavtale dersom kommunen ikke vil dette, dersom legen ikke klarer å skaffe en kollega til å gjøre henvisninger til abort for seg eller dersom kommunen ikke har nok leger som kan gjøre dette arbeidet.

Reservasjonsrett er et alvorlig samvittighetsspørsmål for de legene dette gjelder. Legene vil oppleve det som vanskelig at deres samvittighet skal kunne «skrues av og på» alt etter om kommunen ønsker eller klarer å inngå reservasjonsavtale. Høringsdokumentet gir ingen føringer for hva lege og kommune skal gjøre dersom legen fortsetter å reservere seg når det ikke foreligger en avtale om dette.

Dersom en ordning med reservasjonsrett skal innføres, må denne vedtas av Stortinget og gjøres lik for hele landet. Den må ha mye klarere angivelser på hvorledes konfliktsituasjoner mellom kvinnenens rettigheter, kommunens behov og legenes samvittighet skal håndteres.

Sanksjoner overfor leger og kommuner som bryter lov eller forskrift.

Uansett om det blir en felles nasjonal ordning, eller om kommunene selv kan velge om de vil gå inn i denne, må det lages tydelige regler for hvorledes kvinnenens rettigheter kan ivaretas der legene nekter å henvise til abort når rammeforutsetningene ikke er til stede. Det vil si at det ikke finnes villige kolleger i nærheten som kan overta henvisningen til abort. I slike tilfeller vil kvinnenens rettigheter etter abortloven ikke være ivaretatt, og kommunen oppfyller ikke sin plikt etter Helse- og omsorgsloven til å gi helsetjenester til de som bor eller oppholder seg i kommunen.

Høringsdokumentet sier lite om sanksjoner dersom avtalen brytes. Det står at Statens helsetilsynet kan kreve retting dersom kommunen ikke sørger for kvinnenens rettigheter, og at en lege kan tildeles en advarsel. Dette vil ikke være tilstrekkelig for å sikre kvinnenens rettigheter. I siste instans må legen kunne fjernes fra sin fastlegepraksis slik at kommunen kan få inn en lege som kan sikre kvinnenens rettigheter.